

IIIC. Opdrachten van stads -en kerkbesturen

IIIC. Opdrachten van stads- -en kerkbesturen

Het stadhuis te Middelburg⁴⁰⁶

In 1732 maakte Van Bauscheit in opdracht van burgemeester Van Citters al een ontwerp om de gevel van de naastgelegen conciërgewoning, het voormalige pand de rode leeuw, bij het stadhuis te betrekken. Hij maakte hiervoor twee plattegronden en een geveltekening.⁴⁰⁷ De rekening werd in 1746 via De Munck betaald. Bij een vorige uitbreiding van het stadhuis in 1670 waren bij het stadhuis een schepen en burgemeesters (f) kamer toegevoegd samen met de genoemde conciërgewoning.

De conciërgewoning naast het stadhuis werd in 1735 afgebroken en toen vervangen door een trappenhuis en de ernaast gelegen vertrekken: de griffiekamer (h) en de Practesijnskamer (g).⁴⁰⁸ In de stadsrekeningen en notulen werden geen verdere bijzonderheden over deze verbouwing gegeven. Behalve dat aan De Munck voor deze verbouwing een bedrag werd toegekend. Deze was ook degene die de ontwerpen van Van Bauscheit in 1746 betaalde. De ontwerpen van Van Bauscheit

moeten een belangrijke rol hebben gespeeld bij de verbouwing. In een artikel van Unger uit 1932 dat handelt over de bouwgeschiedenis van het stadhuis in Middelburg worden ook de achttiende-eeuwse veranderingen beschreven. Hieruit ontstaat het beeld dat de ontwerpen en suggesties van Van Bauscheit werden gebruikt bij de verandering van het interieur.

Er werd een vergulde smeedijzeren trapleuning geleverd. Voor deze trap in het stadhuis maakte Van Bauscheit ook volgens zijn eigen rekeningenboek een tekening. Het ontwerp voor de ijzeren leuning bestaande uit een plattegrond en een tekening en twee kopieën voor de smid worden ook in de rekeningen van Van Bauscheit genoemd.⁴⁰⁹

Van de trapleuning is een foto is opgenomen in het artikel van Unger en diens boek over de Monumenten van Middelburg. Van Bauscheit bracht ook een bedrag in rekening voor het in het groot tekenen op houten borden en voor het dirigeren van het werk van de smid. Volgens Unger, zouden plafonds door Van Bauscheit ontworpen zijn met Amphion (hier als personificatie van de muze van de kunsten) in een vertrek beneden (practesijnskamer) en Icarus in de Desolate-boedelkamer erboven. De voorstelling van Icarus op het plafond in deze kamer was een waarschuwing voor hen die te hoog wilden vliegen en daarbij het risico van een faillissement riskeerden. Hier was ook een schouw met Lodewijk XIV ornamenten, opgenomen in een betimmering van eikenhout. De schouw had een geschilderd schoorsteenstuk, eveneens met een voorstelling van Icarus, dat door Van

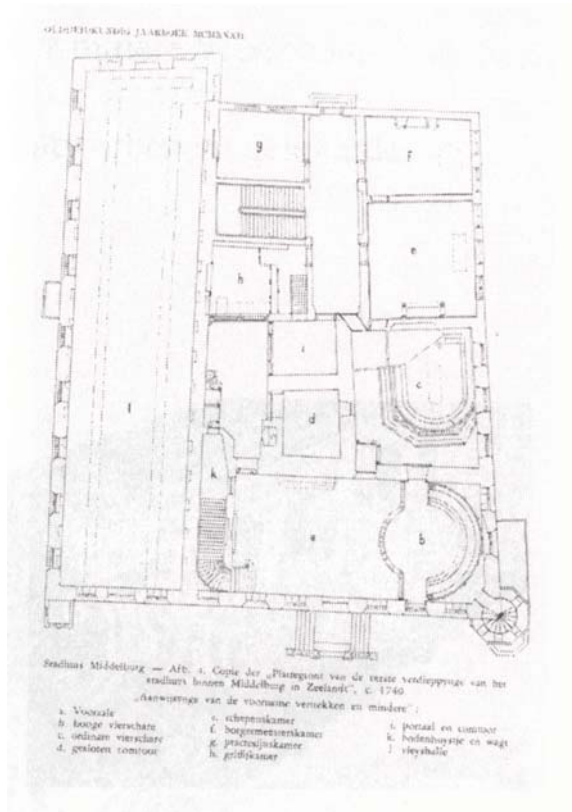
406 Copyboek van Brieve, fol 16, 23 j uni 1748 en 23, 2 sept 1748

407 Rekeningen, fol 26

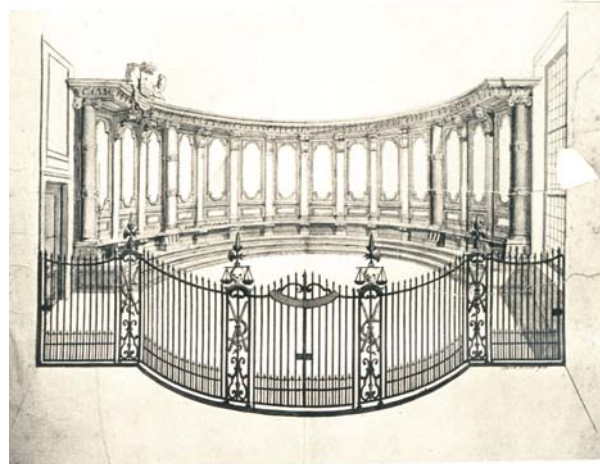
408 W.S. Unger, 'De bouwgeschiedenis van het stadhuis van Middelburg', *Oudheidkundig Jaarboek*, IV serie I 1932, 1-40. Later

ook verwerkt in Unger, *De Monumenten van Middelburg*, Maastricht 1951: zie afbeelding VII blz 24. Plattegrond van de beganegrond van het stadhuis ca. 1740

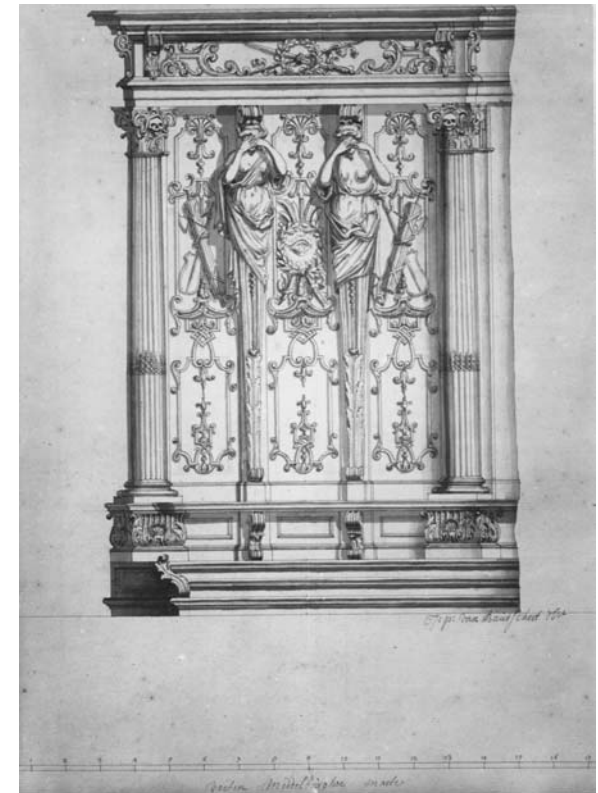
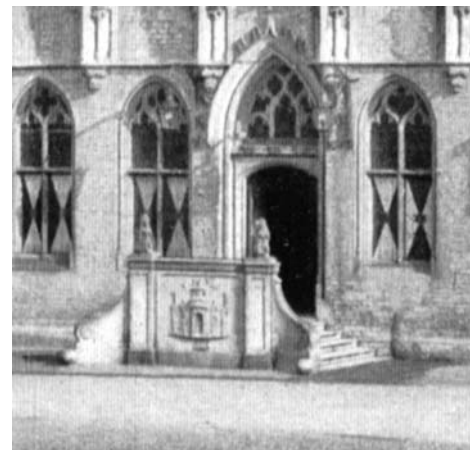
409 Rekeningen, fol 25, gedateerd 23 oktober 1733

Plattegrond stadhuis Middelburg, b.g. Uit; Unger op.cit.

Marot, ontwerp voor de vierschaar van het stadhuis uit: Ozinga, links en beneden resp. Plattegrond van het stadhuis Middelburg en het bordes uit: Unger, rechts het ontwerp voor de zetel van de Baljuw door van Bauscheit foto RDMZ

J.P. Van Bauscheit de Jonge, Ontwerptekening voor de zetel van de baljuw in het gestoelte van de Criminele Vierschaar (1735). Pentekening, Rijksarchief Zeeland

Baurscheit was geleverd.⁴¹⁰ Het stucwerk in de benedengang en boven de deuren naar de vierschaar werd ook gelijktijdig aangelegd evenals een stucplafond in het trappenhuis. Het onderwerp van de voorstellingen in stuc had betrekking op de roem (de figuur Fama) en rechtvaardigheid van het stadsbestuur. Op de wand onder de trap was het oudste wapen van de stad in stuc aangebracht. In het trappenhuis was de betimmering in de vorm van een lage lambrisering met een voor Van Baurscheit detaillering door middel van compartimenten, profileringen en ornamenten in snijwerk. Behalve deze monumentale trap was er een tweede trap tussen de griffiekamer en het erboven gelegen kantoor van financiën.

De gevels

Of de bovengenoemde gevel behorend tot de verbouwing uit 1735, waarvoor Van Baurscheit in 1732 een ontwerp maakte, ooit werd gebouwd is onbekend. In 1778 werd namelijk aan deze zijde het stadhuis opnieuw uitgebreid. De bedoeling van Van Citters was duidelijk. Het deel van het stadhuis waarin ook de burgemeesterskamer was ondergebracht moest een representatieve achttiende-eeuwse gevel hebben waarmee de nieuwe interieurs zouden moeten harmoniëren. De reden van Willem van Citters om Van Baurscheit te vragen een concept

410 Kesteloo, *Archief VIII* 5 blz 46 hier geciteerd uit Unger, *ibidem* 19

te maken voor dit deels nieuwe deel van het stadhuis had te maken met zijn ambitie om als bestuurder bij te dragen aan de schoonheid van de stedelijke gebouwen. Met de opdracht aan Van Baurscheit gaf hij aan te beschikken over *bon goût*.

In 1748 werkte Van Baurscheit aan een aanpassing van de gotische voorgevel van het stadhuis aan de zijde van de Markt.⁴¹¹ In de brieven van april 1750 bespreekt Van Baurscheit drie ontwerpen voor het natuurstenen bordes met de Munck. Dit bordes kwam voor de ingang aan de Marktzijde die toegang gaf tot de Hoge Vierschaar. Het waren varianten die anderen hadden gemaakt op een tekening die hijzelf had geleverd. Dit betekende dat zijn ontwerp niet werd uitgevoerd. De Munck vroeg advies over drie andere ontwerpen. Van Baurscheit maakte bij een van de tekeningen de aanmerking dat de borstwering hoger was dan in een ander plan en niet transparant zodat hij vreesde dat de deur van het stadhuis maar half te zien zou zijn vanaf de Markt. Hij wees de Munck erop dat zijn eigen tekening hier geheel mee in tegenspraak was omdat hij: *alle acht heeft gegeven om die importante gesichten niet te stoppen de twee colommen en connen oock doen als hinder*

411 Rekeningen fol 26, Copyboek van Brieve fol 16,23, 56 , 58 resp 23 juni 1748, 15 en 26 april 1750

412 Unger, *op.cit.*

aen de selve gesichten welcke dingen bij mej int maecken van mijne teeckeningen voor een principael ooch merck genomen sijn voorders en can ick uE niet verder seggen maer voorders en can tegens de ordonantie niet seggen dat die wel is. Zelf had hij dus in zijn ontwerp juist rekening gehouden met het gezicht op de gevel van af de Markt. Het bordes mocht het gezicht op de ingang niet ontnemen. Hij gaf een prijsopgave voor tekening twee en drie, die hij in hardsteen zou uitvoeren. Kennelijk had de Munck hierom verzocht. Uit een latere brief was op te maken dat aan Van Baurscheit verzocht was om de prijs te verlagen. Van Baurscheit was hiertoe niet bereid, wel wilde hij twee knechten meesturen om het werk te plaatsen. Kennelijk ging het stadsbestuur niet akkoord met dit voorstel. De bordestrap met twee wapenleeuwjes ter weerszijden en aan de voorzijde hiervan het stadswapen werd veel later pas in 1756 naar een van de bestaande ontwerpen vervaardigd door steenhouwer Jan van Valkenburg.⁴¹² Op de foto van het

stadhuis in het boek Van Unger is te zien dat de kritiek van Van Bauscheit gerechtvaardigd was. De gesloten borstwering van het bordes stoorde de compositie van de gotische gevel. Van Bauscheit leverde zelf in 1741 een beeld van Bentheimer steen van graaf Jan dat bestemd was ter vervanging van een van de oudere gevelbeelden. Ook de beeldhouwer Hendrik van Diest, die in de omgeving van Bauscheit werkte voerde reparaties uit aan het beeldhouwwerk.⁴¹³

De criminele vierschaar

Op 16 februari 1735 maakte Van Bauscheit melding van een tekening voor de criminele vierschaar in opdracht van het stadsbestuur. Hij ontwierp toen ook de plattegrond en een ontwerp voor het smeedijzeren hek. Daniël Marot maakte eveneens een ontwerp voor het houtwerk en een ijzeren hek in perspectief maar deze werd niet nagevolgd. Het latere ontwerp door Van Bauscheit werd door de Munck wel gedeeltelijk goedgekeurd.⁴¹⁴ Uit zijn eigen Rekeningen blijkt dat Van Bauscheit niet alleen het ontwerp leverde maar dat ook onderdelen van het ijzeren hek in zijn atelier werden geboetseerd.⁴¹⁵ Het hek

werd uitgevoerd en geplaatst door Henry Lievens onder toezicht van Van Bauscheit.⁴¹⁶ Ook dit onderdeel voor het stadhuis verliep dus in samenwerking met de stadsarchitect Jan de Munck. Deze liet zich zeer negatief uit over het bovengenoemde ontwerp door Marot. De tekening was gebrekkig en kon niet door ambachtslieden worden uitgevoerd. Deze uitlating van Jan de Munck is belangrijk voor de opvatting over de rol van de architect. In het hoofdstuk over de opdrachtgevers is hier bij het contact met Jan de Munck al meer over gezegd. *Zie opdrachtgevers* De Munck zou volgens Unger het houten halfcirkelvormige gestoelte voor dertien schepenen en de hoogbaljuw zelf hebben ontworpen met pilasters achter de zitplaatsen met composietkapitelen in régence stijl en dito zuilen aan de uiteinden hiervan.⁴¹⁷ Het ontwerp van Van Bauscheit voor de zetel van de baljuw werd gedeeltelijk door Jan de Munck gevolgd. Het ontwerp van de hand van Van Bauscheit uit 1735 is bewaard in de collectie van het Zeeuwsch Genootschap. Het is een fraaie tekening gesigneerd, J.P. van Bauscheit, met schaal aanduiding in Middelburgse voeten en het opschrift *a/soo sal*

*vertoonen de plaets van den Heere baliu van vooren aentesien.*⁴¹⁸ Onderdelen van het ontwerp, namelijk de vrouwenbeelden met afgedekte ogen, hingen wel ter weerszijden van de deuren die de betimmering afsloten. Aan de voorzijde van het gestoelte was volgens Unger aan beide zijden een van de houten leeuwen geplaatst die door Van Bauscheit waren geleverd met de wapens van Middelburg en Zeeland. Dit zullen de leeuwen zijn die geboetseerd werden door Gallé de meester beeldhouwer die hij soms contracteerde en die waren uitgevoerd door Waumans de meester beeldhouwer die lange tijd verbonden was aan het atelier.⁴¹⁹ Boven de deuren waren grisailles van Maarten Jozef Geraerts en Aart Schouwman aangebracht. In 1932, toen het artikel door Unger werd geschreven, was van de betimmering niets meer over met uitzondering van twee gesneden houten beelden door J.P. van Bauscheit die toen in een achtergelegen vertrek, de *ordinaire vierschaar*, waren aangebracht. Het ornament op de ontwerptekening is in dezelfde stijl als de ornamenten aan de Middelburgse stadspaleizen uit deze tijd. Helaas is behalve het bovengenoemde hek dat herplaatst werd in het Stadhuis te Sluis niets van de bovengenoemde werkzaamheden bewaard.

413 Ibidem, op.cit. 22

414 Ozinga, op.cit., 170

415 Boek van Incoop fol 6

416 Het hek werd in 1839 herplaatst in het Van de Perre huis, het toenmalige Arrondissementgebouw (waar ook de houten leeuwen een plaats vonden) en later opgesteld in het stadhuis

van Sluis. Het hek en de koepoort worden door Van Bauscheit genoemd in brieven aan een onbekende, mogelijk Jacob van Citters? In VROA/ARA, 1917, 43b, twee brieven van J.P. van Bauscheit te Antwerpen aan onbekende in 1740 en 1743. In deze brieven valt weer op dat de correspondentie vrijwel altijd vrij zakelijk is

417 Unger, op.cit. 29

418 gewassen tekening, J.P. van Bauscheit *Collectie Zeeuws Genootschap Middelburg*, cat. II, 423

419 Boek van Incoop, fol 6, Aan de leeuwen en het hek werd in de jaren 1742-43 gewerkt

Op de plattegrond uit ca 1740 afgebeeld in Unger is te zien dat de plattegrond daar waar Van Bauscheit meewerkte symmetrisch en helder van opzet is. Hoewel er niets van de ingrepen van Van Bauscheit bewaard bleef, verraden deze delen met de door Unger opgesomde interieurs (de nieuwe criminele vierschaar en de nieuwe vertrekken in de voormalige conciërgewoning) de invloed van Van Bauscheit. Uit de brieven aan de Munck die betrekking hebben op het bordes aan de Marktzijde (de ingang van de nieuwe Vierschaar), blijkt wel dat Van Bauscheit's plannen soms door de Munck, waarschijnlijk op verzoek van het stadsbestuur, werden gewijzigd. Deze wijzigingen werden dan weer aan Van Bauscheit ter beoordeling toegezonden.

Koepoort

rekeningen

Uit de rekeningen van Van Bauscheit blijkt dat deze in 1733 een concept maakte voor de Koepoort. Hij maakte een plattegrond en een façadetekening en leverde de acht grote vazen van Bentheimer steen voor boven op de Koepoort. Ook leverde hij de wapens van Bentheimer steen.⁴²⁰ Van Bauscheit was niet de enige die een ontwerp maakte.

Koepoort veldzijde

De opdracht

In de nalatenschap van de Munck bevonden zich zes ontwerpen, waarvan een zeer nabij kwam aan de bestaande situatie. *Een van de tekeningen is van Jan Peeter van Bauscheit, beeldhouwer en architect van zijne keizerlijke en catholique majesteit te Antwerpen. Er was ook een bestek wegens het leveren en stellen van de hardsteen aan deze poort [door Izaak Trevijn] waarbij echter niet alles schijnt te zijn opgegeven* noteerde Pieter Jacobus Ackermans in een notitie over het werk van Jan de Munck in 1853.⁴²¹ De eventuele huidige verblijfplaats van de ontwerp tekeningen waar hij over schreef is niet bekend. Uit bovengenoemde beschrijving door Ackermans is echter af te leiden dat in ieder geval behalve het door Van Bauscheit gesigioneerde ontwerp er nog vijf ander ontwerpen waren waarvan een werd

nagevolgd. Waarschijnlijk ging het om een ontwerp waarin Jan de Munck enkele aanpassingen maakte aan het ontwerp van Van Bauscheit. Dit ontwerp zal ook al in samenspraak met de stadsarchitect tot stand zijn gekomen. Jan de Munck volgde deze werkwijze ook bij de Hoge Vierschaar van het stadhuis en voor het bordes dat voor de ingang aan de Markt zou komen. Voor een deel volgde hij een eigen ontwerp en voor een deel de ontwerpen van Van Bauscheit. De Koepoort zoals die nu nog bestaat vertoont in ieder geval veel overeenkomst met de andere werken van Van Bauscheit en moet grotendeels wel naar concept van Van

⁴²⁰ Rekeningen fol 25 en 126

⁴²¹ hier genoteerd uit Zuidervaart, op.cit. de stukken bevinden zich in Algemeen Rijksarchief, A.R.A. Zeeland, te Middelburg

Baurscheit of anders met zijn instemming tot stand gekomen zijn.

De Koepoort is de enige stadspoort te Middelburg die bewaard is gebleven. De

klassieke monumentale poort heeft de voor Van Baurscheit kenmerkende heldere proporties. Het ornament komt vrijwel overeen met dat aan de Middelburgse stadspaleizen. Zie deel IV Architectuurtaal

Stadhuis te Lier

Geschiedenis van de opdracht

Voor de stad Lier ontwierp Van Baurscheit een nieuw stadhuis, waarin enkele elementen van het bestaande gotische bouwwerk zouden worden geïntegreerd, voornamelijk in de zijgevels.

Het was de uitdrukkelijke opdracht om het stadhuis zo mooi mogelijk te maken, zodat de omliggende steden versteld zouden staan van zoveel schoonheid.

Aan het begin van de achttiende eeuw was het stadhuis dringend toe aan herstel. Burgemeester Jan Goyvaert diende een voorstel in bij het stadsbestuur om de nodige herstellingen en veranderingen aan te brengen en daartoe de rentmeester van de stad de nodige acte te verlenen. Het voorstel werd goedgekeurd: *den heere scoutet is van resolutie van het selve te maecken op het properste ende schoonste alsmede alsnoch dien aangaende te laeten maecken een ander model teneynde dese stad gestelt worde buyten alle critieque van onse naerbueren daer toe verleende behoorlijke acte aen d'heeren rentmeesters.*

De Opdracht

Op 14 maart 1740 werd rentmeester Rumoldus Torfs naar Antwerpen gezonden om met Van Baurscheit te overleggen over de veranderingen die het raadhuis zou kunnen ondergaan.⁴²² In april was de architect bezig met het plan *tot het maecken, veranderen en embilliseren van den raethuyse alhier*. Als aannemer werd Willem Cornelisz Everbroeck aangeduid. Er was een meningsverschil

tussen leden van de raad die slechts herstellingswerken wilden en andere die een verbouwing voorstonden.

Uiteindelijk werd het gebouw toch zeer ingrijpend gewijzigd. De voorstanders van een mooier, eigentijds stadhuis kregen hun zin. Slechts in de zijgevels werden elementen van het bestaande gebouw geïntegreerd, waaronder de klokketoren, die een belangrijke symboolfunctie moet hebben gehad voor de stad en dus van het begin af aan al in de ontwerpen van Van Baurscheit een rol zal hebben gespeeld. Ook bestaande funderingen werden waar mogelijk gebruikt.

De rekeningen en bouwproces

De bouw werd door de stad Lier in eigen beheer uitgevoerd naar plannen van Van Baurscheit die tijdens de bouw regelmatig werd geconsulteerd. Rentmeester Torfs trof de regelingen met Van Baurscheit namens de stad. Nadat men bijvoorbeeld was overgegaan tot het aanbesteden van de ramen werd de bouwmeester geconsulteerd over de glasstalen op 25 december 1740. Hierna kocht rentmeester Torfs het glas in Antwerpen. Het Boheemse glas werd op 21 februari 1741 overgebracht naar Lier. In de loop van 1744 waren de gevels voltooid en het wapenschild van de stad werd in het fronton van de voorgevel geplaatst.

422 Anne Marie de Bruyn, 'Jan Peter van Baurscheit de Jonge en het stadhuis van Lier', in: *Gentse Bijdragen tot de*

Kunstgeschiedenis XXIII (1973-5), Gent s.a. 228, zij citeert het stadsarchief van Lier, Vacatiënboek 1727-48

Van Bourscheit maakte het concept en alle ontwerptekeningen. Dit blijkt ook uit de notities in zijn eigen boekhouding.⁴²³ Zoals gebruikelijk maakte hij detailtekeningen in het groot en het klein om naar de steengroeven te verzenden. Onderdelen in hardsteen werden uitgevoerd door J.B. Lisse te Félu, zijn vaste steenleverancier. Beeldhouwwerk en ornamenten werden geleverd door de beeldhouwers en steenhouwers verbonden aan zijn atelier. Het hekwerk voor het stadhuis en het balkonhek werden naar Van Bourscheit's' ontwerp uitgevoerd door Cornelis Marckx en Jan Verbuken. De *berdens* of houten borden waarop het hekwerk in het groot werd getekend werden geleverd door schrijnwerker Mathijs Verachteren. Het bouwwerk zelf werd in eigen beheer door de stad Lier uitgevoerd, zoals hiervoor al werd vermeld. De bouw werd geleid door Willem van Everbroeck die afkomstig was uit Lier. Deze ontwierp de houten wenteltrap die in 1777 in de inkomhal werd geplaatst. Het is waarschijnlijk dat Van Bourscheit bij zijn ontwerp het idee voor deze trap heeft geleverd. Van Bourscheit ontwierp zijn bouwwerken vanuit een totaalconcept, het is niet mogelijk dat hij zelf geen idee had voor een trap die naar de verdieping zou leiden. De ontwerptekeningen door Willem Cornelisz van Everbroeck uit 1769 voor de trap bleef bewaard. In het Stadsarchief te Lier is ook een detailontwerp voor de zijgevel van het

stadhuis bewaard, een pentekening die door Van Bourscheit zelf of door een medewerker is gemaakt. De vormgeving is in overeenstemming met de vormgeving van de voorgevel.

De rekeningen maken duidelijk dat Van Bourscheit tussen 14 maart 1740 en eind september 1741 totaal 98 ½ dag heeft getekend en *gevasseert* zowel in Lier als te Antwerpen. Hij bracht voorts reiskosten in rekening en de kosten voor diverse berichten per expresse. Hij bracht de aanschaf van karton papier in rekening waarop hij alle onderdelen in het groot tekende die naar de steengroeven gingen om daar te worden vervaardigd. De knechten werkten in het totaal 310 ¼ dag aan ornamenten in Bentheimer steen die bestemd waren voor de voorgevel, te weten het grote wapen en twee grote sluitstenen en twee consoles. Voor deze onderdelen bracht hij ook de kosten van *bemtemer* steen in rekening. In 1740 betaalde hij aan meester steenhouwer Lauwers voor blauwe steen die was bestemd voor het herstellen of vervaardigen van drie dakvensters, waaraan door zijn knechten voor rekening van steenhouwer Lisse uit Félu werd gewerkt.

Voor deze werkzaamheden betaalde Mijnheer Torfs, Rentmeester van de stad Lier aan Van Bourscheit f 1349,16 (f 884,16 in september 1741 en f 465,0 in juni 1743). Het contact met de steenhandel verliep rechtstreeks. J.B. Lisse ontving de bedragen voor de geleverde hardsteen via Torfs. Op 27 juni 1748 ontving Van Bourscheit nog f 834,12 voor werkzaamheden verricht tussen 1741 en 1745, die verband hielden met de afwerking van het interieur en exterieur zoals bedragen voor stopverf, verf en olie voor Martinage.⁴²⁴ Ook het boetseren van een engelkop voor het plafond, het vervaardigen van ornamenten voor de houten toegangsdeur en de lambrisering van de schouw door zijn beeldhouwers, de rekening voor het werk van de schrijnwerker die iets veranderde aan de mallen voor het ijzeren hek en aan het voltooiën van een spiegellijst, het paneel en het hout voor de schouw, de rekening voor de spiegel en de rekening van mijnheer Lepies voor koperen ornamenten voor de vier vazen op het dak werden genoemd. Bij dit bedrag waren inbegrepen de kosten die Van Bourscheit rekende voor 101¼ dag tekenen en *vasseren* in de periode van oktober 1741 tot eind juli 1745 en het bedrag dat hij voor reis en -verblijfskosten in rekening bracht.

423 Rekeningen fol 90, 164, Boek van Inkoop fol 15

424 meestal werkte Martinage aan het herstellen en afwerken van beelden

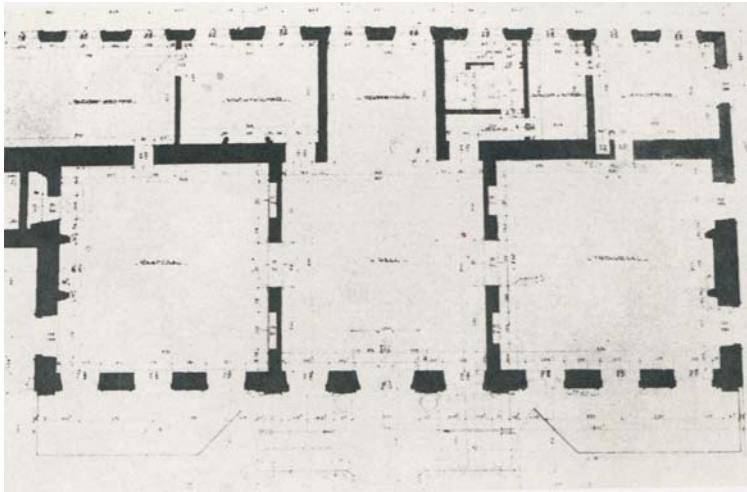

Stadhuis te Lier met detailsfoto's

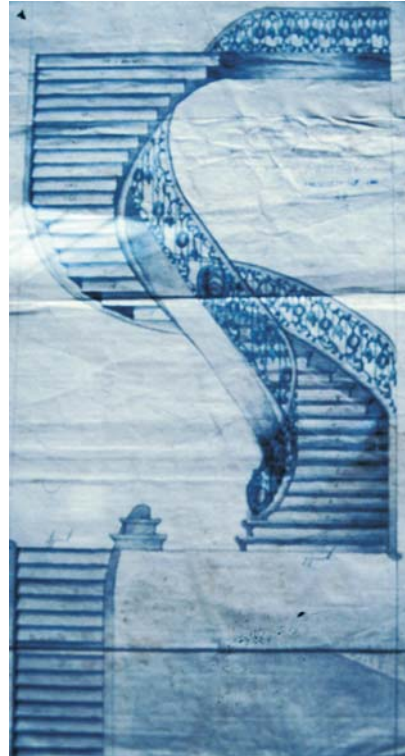

Stadhuis te Lier, voorgevel met details ingang en bordes

Plattegrond stadhuis Lier uit: A. M. De Bruyn met rechts ontwerp trap, trap en stucplafond met engelenkopjes

Ontwerp trap Willem van Everbroeck (1769) en rechts de eikenhouten wenteltrap in de ontvangsthal

Van Bourscheit leverde voor dit stucplafond een geboetseerde engelenkop

Het boek van *Incoop* vermeldt op fol 15 de onkosten die van Bourscheit maakte voor de vervaardiging van de door hem geleverde ornamenten, die onder andere bestemd waren voor de lambrisering van een schouw en voor de verpakking en het vervoer van enkele onderdelen.

In het totaal tekende Van Bourscheit ruim 200 dagen aan het stadhuis. Het werk werd weliswaar uitgevoerd door Cornelis van Everbroeck maar van Bourscheit's' aanwijzingen en adviezen werden nauwgezet nagevolgd. De decoratieve onderdelen aan de gevel en aan het interieur werden door leveranciers en ambachtslieden uitgevoerd waar Van Bourscheit meestal mee samenwerkte. De werkzaamheden aan het interieur ondervonden vertraging. De houten trap werd in 1775 voltooid. De zwierige houten balustrade is een inventie van Van Everbroeck in de vegetatieve rococostijl van de Duitse ontwerper Hoppenhaupt.

De architectuur

Het stadhuis dat hij ontwierp in opdracht van de stad Lier kreeg een rechthoekige plattegrond waarbij de vertrekken symmetrisch ten opzicht van de centrale as zijn gegroepeerd. De representatieve vertrekken beslaan het belangrijkste deel van de plattegrond, namelijk de vestibule in centrale as en de raadszaal en andere representatieve vertrekken aan voorzijde aan het plein. Achter deze vertrekken liggen

kleinere dienstvertrekken, toiletten, diensttrappen en dergelijke.

De vormgeving van het totale bouwwerk was afgestemd op de functie van het gebouw, zoals het hoorde. Er was relatief veel ruimte ingeruimd voor de representatieve vertrekken aan de voorzijde, waartoe ook de vestibule werd gerekend. Die, gelegen in de centrale as, van de voor tot de achterzijde doorloopt. De plattegrond is vrijwel rechthoekig. Met uitzondering van het deel linksachter. Op de plattegrond is te zien dat het gebouw achter de klokkentoren doorloopt. De voorgevel is 9 traveeën breed de achtergevel telt er dankzij deze verbreding aan de achterzijde elf. Ondanks deze onregelmatigheid vallen in eerste instantie vooral de beoogde symmetrie en harmonie op. Het gebouw is ondiep. De rechter zijgevel telt drie vensterassen en de linker zijgevel twee met in het midden het belfort uit het middeleeuwse stadhuis. De gevels hebben een klassieke opbouw met basement of kelderverdieping met toogvormige keldervensters. Hierboven volgt een bel étage met hoge vensters en een verdieping met vensters van iets geringere hoogte, waarboven een kroonlijst. Het middenrisaliet van drie traveeën in de voorgevel is verhoogd en bekroond door een klassiek tympaan. Het tekent zich af als voornaamste geveldeel door de geleding met rustica pilasters ter weerszijden, die doorlopen tot in het voornoemde verhoogde geveldeel. Ze ondersteunen het tympaan. De kroonlijst

die doorloopt over de gevel en alleen onderbroken wordt door de nis rond het centrale balkonvenster, wordt aan de uiteinden weer visueel gesteund door twee pilasters in rustica motief. Tussen de vensters zijn de muren verticaal geled met verdiepte penanten. De vensterbanken van de bel étage zijn ondersteund door consoles. Het is duidelijk dat Van Bourscheit in overeenstemming met de openbare functie van het gebouw als stadhuis een passende klassieke vorm heeft gekozen. De representatieve centrale travee met toegangsdeur met geprofileerde hardstenen lijst, ornamenten, flankerende zuilen in de Dorische orde van Vignola die het balkon dragen, het balkonvenster hierboven, gevat in een ronde nis met smeedijzeren hek ervoor en weer aansluitend erboven het gedecoreerde mezzanine-venster en het tympaan, met in dit geval het wapen van de stad Lier, is inmiddels voldoende bekend als belangrijk onderdeel in vrijwel elk Van Bourscheit ontwerp. De achtergevel had eveneens een geaccentueerd middenrisaliet met een tympaan, maar geen verhoogd geveldeel. Voor en achtergevel hebben vervolgens nog twee dakkapellen met ronde vensterafsluiting een zijvleugels sierlijk afgewerkt met ornamenten. Het bouwwerk is helder van structuur en goed geproportioneerd. Zoals ook al eerder duidelijk moet zijn geworden streefde van Bourscheit deze helderheid steeds bewust na. Hij paste zonedig het idee van lokale symmetrie toe om onregelmatigheden te verdoezelen. De eenheid tussen interieur en exterieur komt ook in

decoratieve details tot uitdrukking. Vormen, profielen en ornamenten die buiten voorkomen worden binnen herhaald. De decoratieve details in régence en rococo stijl, worden op de juiste plaats aangebracht voornamelijk in de hierboven al genoemde representatieve middentravee. De interieuropvatting met vóór twee representatieve vertrekken, die aan de linkerkant nog de oorspronkelijke schouw en betimmering heeft (het plafond werd later vanuit het bisschoppelijk paleis hier geplaatst) en het stucwerk vertonen vergelijkbare decoratieve motieven als ander ontwerpen uit de vroege jaren veertig. Van Bourscheit leverde een geboetseerde engelenkop die bestemd moet zijn geweest voor het stucplafond boven de trap, dat door het ovale trapgat goed te zien was vanuit de vestibule. Ook op de verdieping zijn nog interieuronderdelen uit de bouwtijd aanwezig. De minder representatieve kleine vertrekken bevonden zich aan de achterzijde, zij waren ook bereikbaar via diensttrappen. Door de gevolgde indeling leek het stadhuis van binnen veel groter dan in werkelijkheid het geval was.

Het statige bordes is opgenomen in het ontwerp, de schuine vlakken van bordes en trapleuning lopen parallel aan de schuine zijden van het tympaan. Door verticale geleiding van iets inspringende en uitspringende geveldelen wordt de indruk van rijkheid versterkt. Gezien vanaf het plein maakt dit van alle kanten vrijstaande gebouw een gedistingeerde indruk. Het zal zeker de bewondering hebben geogst van de naburige

*Raadszaal, plafond niet uit de bouwtijd, lambrisering en schouw wel.
Supraportes geschilder door G.F Herreyens in 1776*

steden, geheel volgens de bedoeling van de opdrachtgevers.